Ana-Maria BOTNARU,
Universitatea „Spiru Haret", Bucureşti

POVEŞTI DESPRE CUVINTE: *LUNCĂ*

Cuvântul „luncă" vine din limba slavă, unde ***lonka*** însemna „mlaştină". Trebuie să fi pătruns foarte devreme în limba română, pe vremea când în slava veche exista fenomenul nazalizării, dispărut ulterior şi care nu s-a conservat în niciuna din limbile slave vecine, menţinându-se în schimb în dialectele sud-dunărene (mai precis, în meglenoromână).

Dicţionarele consultate de noi [1] înregistrează, cu variaţii nesemnificative, definiţia următoare: *„pădurice formată din sălcii, răchită, anini, plopi etc. pe malurile unei ape curgătoare; zăvoi*".

Tranziţia sensului se explică astfel: „mlaştină" > „mlaştină împădurită" > „pădure".

Termenul are o familie lexicală restrânsă (ca, de altfel, majoritatea termenilor de origine slavă din sfera semantică a pădurii): colectivul *luncet,* diminutivele *lunculiţă, luncuţă,* adjectivul *luncos*.

Vom analiza, în cele ce urmează, harta **410** din **ALRR - Muntenia şi Dobrogea** [2] (întrebarea [1298]: *„Cum îi spuneţi la locul neted (cu copaci) de-a lungul unei ape?*").

Răspunsul „luncă, lunci" este înregistrat în majoritatea punctelor de anchetă. Atunci când subiecţii dau un alt răspuns, acesta include - explicit sau implicit

a) localizarea în apropierea unei ape:

„loc pă malu gârli" [°760], „prând dă gârlă" [°702], „prundu gârli" [°714], „mal dă luncă" [°706], „malu păduri" [°707], „malu api" [°719, °720], „plantaţie pă şânalu api" [°784], „(în) prund" [°696, °708], „vărsătură (dă apă), vărsături" [°769, °775, izolat, în vestul Munteniei], „un grind" [°851]

sau referirea directă şi exclusivă la o întindere de apă:

„baltă, bălţi" [°873], „loc di baltă" [°873]

b) referiri la natura terenului:

„vale, văi" [°723, °764, °817], „loc neted" [°718, °830], „loc drept" [°876], „loc întins" [°884], „aşăzare joasă" [°775] „(un) loc şes" [°717, °768, °785, °825, °827]

c) menţionarea unei forme (joase) de relief:

„şes, (şesuri)" [°705, °766, °767, °871, °872], „câmpie" [°708, °774].

Remarcăm că pădurea este doar accidental menţionată în răspunsurile date de subiecţii anchetaţi. Sensul principal al termenului „luncă" este „şes", cel de „pădure" fiind secundar.

Uneori, subiecţii indică un cuvânt din câmpul lexico-semantic „pădure", dar pe care dicţionarele îl înregistrează cu un alt sens, fără nicio legătură cu definiţia lexicografică a termenului „luncă":

„dumbravă" [°729, °734], „crâng" [°711], „poiană" [°692, °694, °761], „liz(i)eră (dă copaci)" [°716, °703, °874].

Accidental, răspunsurile din ancheta dialectală nu au nicio legătură cu câmpul lexico-semantic „pădure":

„grădină" [°761], „livadă" [°771], „izlaz, izlazuri" [°806].

BDD-A3140 © 2010 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:37 UTC)

Acest fapt se explică probabil astfel: subiecţii trăiesc într-o zonă unde relieful şi peisajul nu sunt dominate de lunci; neexistând „realitatea“ respectivă, nu există nici cuvântul care să o exprime – atunci, subiecţii încearcă să aproximeze, apelând la cuvinte care le sunt familiare, chiar dacă sensul acestora este, uneori, foarte departe de conţinutul întrebării puse de anchetator.

Cazul cel mai interesant este şi cel mai rar întâlnit: atunci când vorbitorii răspund folosind un sinonim al cuvântului „luncă“: „zăvoi“ [°698, °750] – şi acesta, tot de origine slavă.

Pe harta 410 figurează şi trei „exclusivităţi“ dobrogene, pe care le menţionăm pentru „culoarea“ lor – locală şi „exotică“ deopotrivă:

a) „ceair, ceairi“ [°882], „ceair, ceairuri“ [°883], „ceir, ceire“ [°879] (1. teren, de regulă împrejmuit, din apropierea unei ape, folosit pentru păşunat; 2. teren necultivat din apropierea unei ape) din tc. ***çair***

b) „reniş, renişuri“ [°893], cu varianta „râniş, rânişuri“ [°878] (strat de nisip sau de pietriş pe fundul apelor curgătoare), ***renie*** (ucr. dial. ***rjien***) **+** suf. ***-iş***

c) „derea, derele“ [°899] din tc. ***dere.***

„Luncă“ a pătruns masiv în toponimia românească, rezultând un număr impresionant de derivate şi compuse (nu toate având însă sensul de „pădure“):

Lunca [3] (Ab [4], Ag, Bn, Bt, Bz, Db, Gl, Hd, Iş, If, Mş, Nţ, Ot, Sv, Tl, Tr, Vs, Vl), *Lunca Ampoiţei* (Ab), *Lunca Apei* (Sm), *Lunca Banului* (Mh, Vs), *Lunca Bicazului* (Nţ), *Lunca Bisericii* (Ab, Nţ), *Lunca Bonţului* (Cj), *Lunca Borlesei* (Bn), *Lunca Brad* (Hd), *Lunca Bradului* (Mş), *Lunca Câlniculuі* (Bv), *Lunca Calului* (Vl), *Lunca Cernii de Jos / Sus* (Hd), *Lunca Cetăţuii* (Iş), *Lunca Cireşului* (Vl), *Lunca Ciurei* (Iş), *Lunca Corbului* (Ag), *Lunca Dochiei* (Bc), *Lunca Florii* (Cs), *Lunca Frumoasă* (Bz), *Lunca Gantei* (Bz), *Lunca Găinarilor* (Nţ), *Lunca Goieşti* (Ab), *Lunca Grajduri* (Iş), *Lunca Jariştei* (Bz), *Lunca Jiu* (Hd), *Lunca Jiului* (Dj), *Lunca Largă* (Ab), *Lunca Leşului* (Bn), *Lunca lui Buda* (Vl), *Lunca Mare* (Bz, Gj, Ph), *Lunca Mărcuşului* (Cv), *Lunca Merilor* (Ab), *Lunca Moldovei* (Nţ), *Lunca Murei* (Bz), *Lunca Mureşului* (Ab, Mş), *Lunca Nouă* (Vs), *Lunca Ozunului* (Cv), *Lunca Petrişorului* (Bz), *Lunca Prahovei* (Ph), *Lunca Prutului* (Iş), *Lunca Puţului* (Bz), *Lunca Rateş* (Iş), *Lunca Sasului* (Bz), *Lunca Sătească* (Bn), *Lunca Strâmbului* (Nţ), *Lunca Târnavei* (Ab), *Lunca Veche* (Vs), *Lunca Vişagului* (Cj), *Lunca Vâscului* (Bz), *Lunca Zaicii* (Cs), *Lunca de Jos / de Sus* (Ab, Hg), *Lunca la Tisa* (Mm), *Meteş Lunca* (Ab), *Stăneşti-Lunca* (Vl), *Şugag-Lunca* (Ab), *Cornu Luncii* (Sv), *Dosu Luncii* (Ab), *Gura Luncii* (Hd), *Luncşoara* (Ag, Ar, Bh, Hd, Mh), *Luncuşoara* (Sv), *Luncşoru* (Dj), *Luncile* (Bz, Sv, Vr), *Luncani* (Bc, Hd, Hg, Tm), *Luncani-Margina* (Bc), *Luncanii de Jos / de Sus* (Tm), *Valea Luncii* (Cj), *Pătrimea din Luncă* (If), *Remetea Luncă* (Tm), *Luncasprie* (Bh), *Agrieş-Luncă* (Bn).

Termenul are extensiuni variate şi în hidronimie [5] :

Lunca (8), *Lunca Berzei, Lunca Mare, Lunca Meteşului, Lunca Negrii, Luncşoara, Luncilor* (2), *Luncoiu.*

Ca şi codrul, crângul sau dumbrava, lunca este un topos al imaginarului şi limbajului poetic eminescian:

„Şi dacă luna bate-n **lunci**
Şi tremură pe lacuri
Tot o să-mi pară că de-atunci
Sunt veacuri.“ [6]

BDD-A3140 © 2010 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:37 UTC)

„În ziduri răsfrângea ca-ntr-o oglindă de argint: dumbravă şi **luncă,** *lac şi ţărmuri.“* [7]

Lunca, spaţiu reprezentativ pentru frumuseţea sălbatică a naturii, este prezentă în operele multor scriitori români: Vasile Alecsandri („Lunca din Mirceşti“, „Concertul din luncă“), Dimitrie Bolintineanu („Dochia“, „Călugărenii“, „Mărioara“), Mihail Sadoveanu („Aventuri în Lunca Dunării“), George Bacovia („Scântei galbene“, „În margini“, „Bucăţi de noapte“), George Coşbuc („Crăiasa zânelor“, „Vântul“, „În miezul verii“), Mircea Cărtărescu („Levantul“).

Şi maeştrii picturii româneşti s-au exersat asupra acestei teme – amintim aici celebrul tablou al lui Ştefan Luchian, „Lunca de la Poduri“ (1909).

NOTE

[1] DEX, NDU, CADE (v. bibliografia).

[2] ALRR: *Atlasul lingvistic român pe regiuni:. **Muntenia şi Dobrogea*** (2001) vol. III, Bucureşti : Editura Academiei Române – harta 410.

[3] Toponimele citate în acest articol sunt preluate din următoarele surse: Bolocan, Gheorghe (2002). *Dicţionar invers al numelor de localităţi din România*. Craiova : Universitaria şi *Judeţele României Socialiste* (1972). Bucureşti : Editura Politică.

[4] Abrevierile notate între paranteze reprezintă numele judeţelor din România.

[5] Hidronimele citate în acest articol sunt preluate din: Bolocan, Gheorghe (2006). *Dicţionar invers al numelor de ape din România*. Craiova : Universitaria. Cifra notată între paranteze rotunde reprezintă numărul de cursuri de apă din România care poartă numele respectiv.

[6] *Opere* I, 188 / 9. apud Vianu, Tudor (1968). *Dicţionarul limbii poetice a lui Eminescu*. Bucureşti : Editura Academiei RSR.

[7] *PL*, 5 / 30. apud Vianu, Tudor (1968). *Dicţionarul limbii poetice a lui Eminescu*. Bucureşti : Editura Academiei RSR.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

ALRR: *Atlasul lingvistic român pe regiuni:. **Muntenia şi Dobrogea*** (2001) (autori: Teofil TEAHA, Mihai CONŢIU, Ion IONICĂ, Paul LĂZĂRESCU, Bogdan MARINESCU, Valeriu RUSU, Nicolae SARAMANDU, Magdalena VULPE), vol. III, Bucureşti : Editura Academiei Române.

Bolocan, Gheorghe (2002). *Dicţionar invers al numelor de localităţi din România*. Craiova: Universitaria.

Bolocan, Gheorghe (2006). *Dicţionar invers al numelor de ape din România*. Craiova : Universitaria.

Brâncuş, Grigore (2004). *Introducere în istoria limbii române.* Bucureşti: Editura Fundaţiei *România de Mâine*.

Candrea, Ioan-Aurel, Adamescu, Gheorghe (1931). *Dicţionarul enciclopedic ilustrat Cartea Românească*. Bucureşti : Cartea Românească. (CADE).

Dicţionarul explicativ al limbii române (1996). Bucureşti: Univers Enciclopedic. (DEX).

Noul dicţionar universal al limbii române (2009). Bucureşti-Chişinău: Litera Internaţional. (NDU).

RÉSUMÉ

HISTOIRES DES MOTS : LUNCĂ

Dans cet article, nous poursuivons de tracer l'esquisse monographique, linguistique et extralinguistique, de l'un des termes les plus intéressants faisant partie de la sphère sémantique de la forêt : le mot " luncă " ("prairie"). Important, en premier lieu pour son ancienneté et ensuite par ses "extensions" dans le vocabulaire roumain. Nous nous rapporterons à l'étymologie du mot, sa répartition territoriale, son sens lexicographique de même que les sens attribués par les sujets des enquêtes dialectales, ses synonymes, mais aussi sa famille lexicale. Nous passerons en revue les toponymes, les hydronymes et les anthroponymes 'dérivés de' ou 'composés avec' le mot "luncă". Nous mettrons également en évidence les valences poétiques de ce terme, tout en les illustrant par des exemples pris dans la création de Mihai Eminescu et d'autres écrivains roumains.

Mots-clés *: prairie, étymologie, sens, toponymes, anthroponyme*

BDD-A3140 © 2010 Editura Europlus

Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:37 UTC)